

Bruk av parkeringslys eller nærlys under kjøring i mørke på opplyste gater og veger

Avdelingsingeniør Arnulf Ingulstad

UDK 628.92/.97:656.1

Spørsmålet om hvorvidt man under kjøring i mørke på opplyste gater og veger skal bruke nærlys eller parkeringslys, berører de fleste bilister og har vært gjenstand for gjentatte diskusjoner i de senere årene. At problemet ikke er helt enkelt fremgår av den meget uensartede lovgivning som gjelder på dette område i de forskjellige land. For kjøring i mørke i tettbygd strøk gjelder nemlig følgende regler:

USA: Nærlys obligatorisk uten hensyn til vegbelysningens kvalitet.

Storbritannia, Nederland, Danmark: Bilførerne har fritt valg mellom parkeringslys og nærlys, men i disse land er det en anbefaling om å bruke parkeringslys på godt opplyste gater.

Tyskland og Sverige: Som generell regel skal benyttes nærlys, men det er åpnet adgang til å benytte parkeringslys på godt opplyste gater.

Italia, Frankrike, Belgia og Norge: Parkeringslys er obligatorisk ved kjøring på godt opplyste gater.

Generelle betraktninger.

Av vegtrafikkulykkene skjer ca 20—30 % om natten, til tross for at nattrafikken sett i forhold til trafikken om dagen er langt mindre enn dette tallet tilsier. Dessuten er nattulykkene for største delen forbundet med alvorligere følger enn ulykker om dagen. Et viktig middel til å redusere nattulykkene ligger i forbedring av gatebelysningen. Av undersøkelser ved Road Research Laboratory i England har det vist seg at på strekninger med dårlig gatebelysning hvor man har lagt om til god belysning, er ulykkesfrekvensen blitt redusert med opptil 30 %.

Spørsmålet er så hva slags lys bilene skal benytte ved de forskjellige gatebelysninger. Så lenge gatebelysningen er meget dårlig, er det en selvfølge å benytte bilens fjernlys eller nærlys. Når gatebelysningen er middels god eller god, begynner imidler-

tid tvilen å gjøre seg gjeldende. Målet må være å se og bli sett uten å blende. Blant belysningseksperter synes det å herske generell enighet om at på veger med god belysning er det riktig at bilistene benytter parkeringslys, fordi dette skaper de beste synsforhold og virker minst forstyrrende på andre trafikanter. For bilføreren vil under slike lysforhold nærlyset ikke gi noen bedring av sikten, mens muligheten for å irritere møtende bilister er til stede, spesielt dersom nærlysene er uriktig justert eller bilen ugunstig belastet. I godt opplyste gater vil fotgjengerne vanligvis ikke ha noen vanskeligheter med å se bilene, og parkeringslys vil være tilstrekkelig forutsatt at disse har et rimelig areal og lysstyrke.

Som det fremgår av forannevnte regler, er det i de enkelte lands bestemmelser forsøkt angitt visse retningslinjer for når det skal benyttes nærlys og når det skal benyttes parkeringslys, avhengig av om gatebelysningen er god eller ikke. Men det er opp til bilisten selv å foreta denne vurderingen av gatebelysningen. Dette er vanskelig, og bilistene vurderer lysforholdene svært forskjellig. Derved oppstår en meget uensartet bruk av de forskjellige billys, noe en har et utmerket eksempel på bl. a. i Oslo by. Under slike forhold er det klart at såvel fotgjengere som bilister ofte vil kunne ha vanskeligheter med å registrere bilene og vurdere hastigheten og avstanden når bilenes lys varierer fra kraftige feiljusterte nærlys til gamle, knapt synlige parkeringslys.

Engelske undersøkelser.

Problemet med bruk av nærlys kontra parkeringslys har opptatt myndighetene i mange land, og spesielt i England har man gjort store anstrengelser for å få mer klarhet i dette spørsmålet. Fra oktober 1962 til mars 1963 ble det i Birmingham by

iverksatt en omfattende kampanje for bruk av nærlys under kjøring om kvelden og natten. Rapporten som ble utgitt av Lord Mayor of Birmingham med resultatene fra denne kampanjen, ble gjenstand for den største oppmerksomhet verden over. Rapporten gikk nemlig ut på at man under denne kampanjen hadde redusert ulykkene om natten i meget høy grad, ca 19 %, og at bruken av nærlys således representerte en vesentlig forbedring av trafikksikkerheten under mørkekjøring. De engelske myndigheter ble derfor anmodet om å gjøre bruk av nærlys obligatorisk under kjøring i mørke.

Ved en kritisk statistisk gjennomgåelse av ulykkesmaterialet ved Road Research Laboratory viste det seg imidlertid at sluttsatsene i Birmingham-rapporten var feilaktig på mange vesentlige punkter. Det viste seg nemlig at den prosentvise reduksjon i nattulykker i Birmingham var ubetydelig større enn den prosentvise reduksjon i dagslys. Det er derfor vanskelig å konkludere med at reduksjonen om natten med noen rimelighet kan skyldes den økte bruk av nærlys. Det viste seg imidlertid å være flere ulykker om natten i Birmingham på godt opplyste gater og færre på dårlig opplyste gater enn det man kunne vente hvis forholdet mellom ulykker om dagen og om natten var forblitt det samme. Forskjellen mellom disse to grupper syntes vanskelig å kunne være oppstått tilfeldig. Reduksjonen av ulykkene på dårlig opplyste gater var først og fremst å finne blant fotgjengere.

Konklusjonen fra Road Research Laboratory går således ut på at resultatene fra Birmingham-kampanjen er i overensstemmelse med det syn som er hevdet av belyningsekspertene, nemlig at nærlys har en god effekt i dårlig opplyste gater og en motsatt effekt i godt opplyste gater. Dette resultatet understøttet det råd som er gitt i den engelske Highway Code § 50: Bruk nærlys om natten i tettbebygd strøk med mindre gatebelysningen er god.

I løpet av vinteren 1963—64 ble det gjennomført lignende nærlyskampanjer i en mengde engelske byer, og ulykkesmaterialet ble på nytt studert av Road Research Laboratory og omtalt i Technical Paper No. 73. Tilsammen var 60 byer inkludert i undersøkelsen, hvorav kampanjen som ble utført i Bristol vel er den mest omfattende.

Konklusjonen fra denne meget omfattende undersøkelse går ut på at den eneste signifikante forandring som ble funnet og som kan skyldes bruk av nærlys om natten, var reduksjon i fotgjengerulykker på dårlig opplyste gater i Bristol. Dette resultatet og indikasjonen av de ikke-signifikante forandringer i andre ulykkeskategorier, falt sammen med resultatene av undersøkelsene fra Birmingham i 1962—63.

Forholdene i Norge.

Gjennom presse og radio er de norske bilister blitt oppfordret til å benytte nærlys under kjøring i bytrafikk. Denne propagandaen er formentlig dels basert på et følelsmessig grunnlag og dels på de feilaktige resultater man først fikk fra Birmingham, idet rapportene fra Road Research Laboratory vedrørende samme undersøkelse og de senere og langt mer vitenskapelig opplagte undersøkelser fra vinteren 1963—64 synes å være lite kjent her i landet.

For å få klarlagt i hvilken grad bilistene i Oslo i dag benytter nærlys og parkeringslys under kjøring i byen om kvelden og natten, foretok Vegdirektoratet i tiden januar—februar 1965 en undersøkelse på 18 forskjellige steder i Oslo by. Det ble her notert hvorvidt bilene som passerte brukte parkeringslys, nærlys eller andre lys. På de samme steder foretok så Oslo Lysverker en måling av gatebelysningens styrke og jevnhetsgrad.

På de 18 stedene ble det observert tilsammen 11 542 biler. Ser en på den prosentvise bruk av nærlys for de forskjellige kategorier kjøretøyer, får en følgende fordeling:

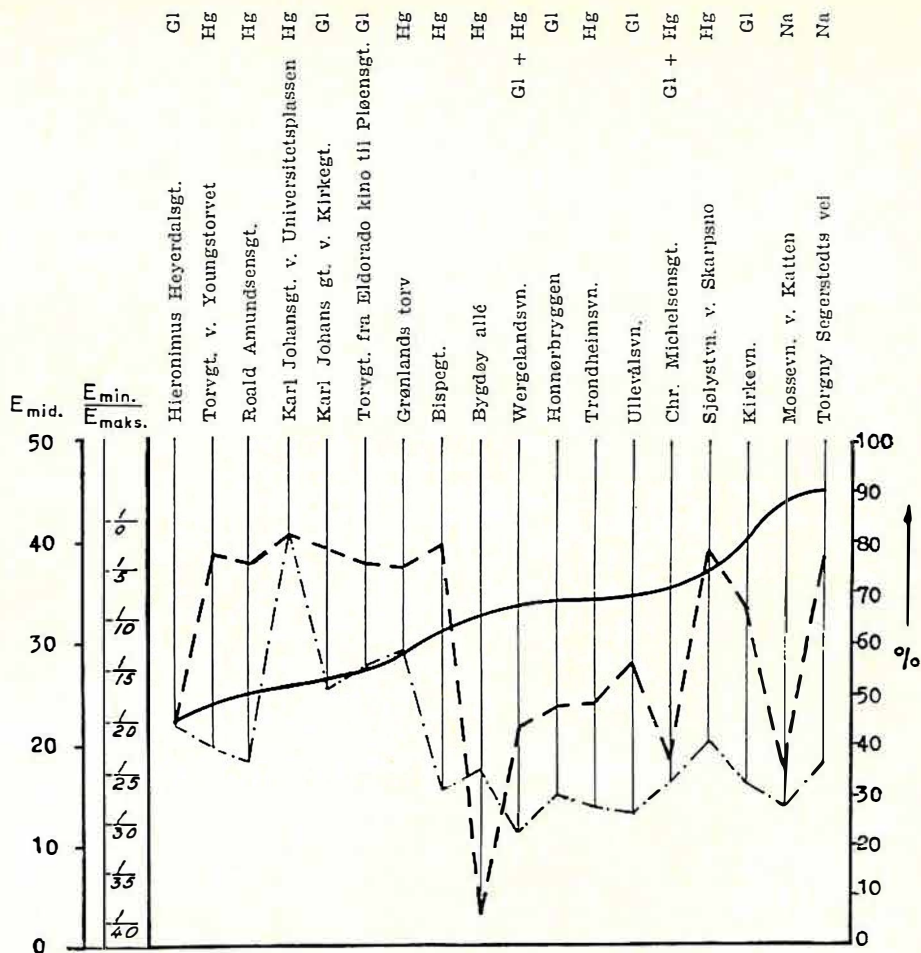
Drosjer	20,4 %
Busser	34,2 %
Personbiler	71,8 %
Lastebiler	77,6 %

Gjennomsnittlig gir dette at 65,3 % av kjøretøyene benytter nærlys, 34,2 % parkeringslys og 0,5 % benytter andre lys. Det kan nevnes at gjennomsnittlig nærlysprosent for samtlige kjøretøygrupper under Birminghamkampanjen vurdert ut fra de kjøretøyer som var implisert i ulykker i mørke, var 68 %. Det synes således som en i Oslo bruker nærlys i tilnærmet samme utstrekning som ble målt i Birmingham under kampanjetiden. Imidlertid viser undersøkelsene i Oslo en klar tendens hos drosje- og bussjåfører til å benytte parkeringslys.

I fig. 1 er det gitt en sammenstilling av midlere belyingsstyrke, belyningens jevnhetsgrad og bruken av nærlys på de 18 målestedenene i Oslo. Som det fremgår av diagrammene er belyningen i de målte gater meget forskjellig. Det synes å være en svak tendens til større bruk av nærlys i dårlig belyste gater enn i godt belyste gater, men forskjellen må sies å være forbausende liten. Dette kommer formentlig av at bilistene ikke skifter lys like fort som gatebelysningen varierer.

Går en ut fra det som hevdes av belyningsekspertene og som synes å være bekreftet gjennom de engelske undersøkelser, skulle det være riktig å be-

Fig. 1. Midlere belyningsstyrke, belyningens jevnhetsgrad og bruken av nærlys på 18 målesteder i Oslo.

Anvendte symboler:

E_{mid} = Midlere horisontale belyningsstyrke (Lux) målt på vegbanen — · — · —

E_{min} = Belyningens jevnhetsgrad — — —

E_{maks}
Biler som benytter nærlys i % — — — — —

Lyskildens art:

Hg = Kvikksølvdamplampe

G1 = Glødelampe

Na = Natriumdamplampe

nytte nærlys i dårlig opplyste gater, mens man i godt opplyste gater helst bør kjøre på parkeringslys. For å få bilistene til å benytte de riktige lys og samtidig unngå den uheldige bruk av forskjellige billys, synes det riktig å forsøke å komme bort fra en skjønsmessig vurdering av lysforholdene. Spørsmålet er da først og fremst hvilke gater kan betegnes som godt opplyste og hvilke må betegnes som dårlig opplyste.

British Standard Code of Practice CP 1004 inndeler gatebelysningen i to hovedgrupper A og B. Gatebelysning henhørende til gruppe A er brukbare for hovedgater og til gruppe B for alle andre gater. Gruppe A er videre delt i tre undergrupper, 1 for stortrafikk, 2 for normaltrafikk og 3 for mindre trafikk. Som godt opplyste gater betegner Road Rese-

arch Laboratory de gater hvor belysningen oppfyller kravene til gruppe A 1 og A 2.

Etter oppgave fra Oslo Lysverker er følgende gater henhørende til gruppe A etter British Standard:

Karl Johansgate, fra Stortinget til Abelhaugen (A1)

Grønlandsleret, over Grønlands torg (A1)

Ytre Ringveg (A3)

Sjølystvegen, ved Skarpsno (A3)

Drammensvegen, fra Bestum til Skøyen (A3)

Frognerstranda (A3)

Rosenkrantzgate (A3).

Som det fremgår av denne oversikten, skulle det således bare være et fåtall gater i Oslo hvor det bør benyttes parkeringslys under kjøring i mørke. Selv om en her inkluderer gater med A3 belysning,

kunne en tenke seg muligheten som en rettleiding for bilistene å offentliggjøre lister over disse gater. En annen mulighet vil kanskje være å merke gatene med spesielle skilt eller symboler. Det kan i denne forbindelse nevnes at et slikt system er satt i verk i Lausanne i Sveits. Lausanne-politiet antar som kriterium for god belysning en oppfatnings-evne på 100 m avstand om natten. En særskilt kommisjon har som oppgave å bestemme gatebelysningen. Den har oppstilt en fortegnelse over godt belyste gater, hvor politiet gjennomfører kontroll med at bilistene bare benytter parkeringslys under kjøring i mørke.

Man har i Norge foreløpig ingen undersøkelser som kan gi solid grunnlag for vurdering av mørkeulykkene og angi i hvilken grad bruken av nær- eller parkeringslys har spilt noen rolle. Oslo bilsakkyndige som bistår politiet i etterforskning av trafikkulykker, har imidlertid det bestemte inntrykk at mange ulykker kunne vært unngått hvis bilene hadde benyttet nærllys i stedet for parkeringslys og påpeker spesielt den gunstige virkning dette vil ha for fotgjengere. Når en tar i betraktning de meget få gater som kan sies å ha god belysning i Oslo, så er Oslo bilsakkyndiges oppfatning og erfaring i tråd med undersøkelsene fra England.

Konklusjon.

Omfattende undersøkelser i England gjennom flere år synes å ha bekreftet det som vanligvis hevdes av belysningseksperter, nemlig at man under kjøring i tettbebygd strøk i mørke på gater med dårlig eller middels god belysning skal benytte nærllys. I gater med god belysning bør det benyttes parkeringslys, forutsatt at disse har rimelig styrke og areal.

Etter oppgaver fra Oslo Lysverker synes det klart at det er meget få gater i Oslo som fyller kravene som må stilles til god vegbelysning, og hvor det vil være riktig å benytte parkeringslys under kjøring i mørke.

Med unntak av disse få gater vil det for det øvrige vegnett være riktig å bruke nærllys. En mulighet til å informere bilistene om hvilke gater myndighetene anser for å ha så god belysning at parkeringslys bør nyttes, kan være enten å offentliggjøre lister med fortegnelse over gatene eller ved spesiell merking av gatene.

Den beste måten å redusere antall mørkeulykker på vil imidlertid være en fortsatt utbygging av gatebelysningen, slik at antallet av godt opplyste gater kan bli størst mulig.

Offentlige veger og gater

Tabell 1. Lengde pr 1. januar 1966

Fylke	Riks-veger km	Fylkes-veger km	Komm. veger km	Sum km	Fylke	Riks-veger km	Fylkes-veger km	Komm. veger km	Sum km
Østfold	799,6	1 315,0	656,2	2 770,8	Hordaland	1 527,8	1 549,8	1 187,7	4 265,3
Akershus	919,9	1 318,8	656,5	2 895,2	Bergen	24,5	—	184,3	208,8
Oslo	106,7	—	997,4	1 104,1	Sogn og Fjordane	1 299,5	934,6	1 063,8	3 297,9
Hedmark	1 914,6	2 791,2	730,3	5 436,1	Møre og Romsdal	1 658,8	1 834,0	1 260,6	4 753,4
Oppland	1 662,3	2 097,9	470,7	4 230,9	Sør-Trøndelag	1 260,7	1 869,5	736,6	3 866,8
Buskerud	1 090,8	1 139,8	763,3	2 993,9	Nord-Trøndelag	1 414,6	1 872,4	664,3	3 951,3
Vestfold	594,2	718,4	519,1	1 831,7	Nordland	2 074,3	2 476,7	1 500,0	6 051,0
Telemark	1 154,8	1 134,9	883,6	3 173,3	Troms	1 417,1	1 398,8	529,5	3 345,4
Aust-Agder	874,2	1 265,4	263,8	2 403,4	Finnmark	1 476,5	591,9	465,3	2 533,7
Vest-Agder	911,5	1 696,2	523,0	3 130,7					
Rogaland	1 030,2	1 738,8	723,9	3 492,9	Hele landet	23 212,6	27 744,1	14 779,9	65 736,6

¹⁾ Ufullstendige oppgaver.

Tabell 2. Lengde pr 1. januar 1966 fordelt på dekketyper.

Fylke	Faste dekker				Oljegrusdekker				Grusdekker			
	Riks-veger	Fylkes-veger	Komm. veger	Sum faste dekker	Riks-veger	Fylkes-veger	Komm. veger	Sum olje-grus	Riks-veger	Fylkes-veger	Komm. veger	Sum grus-dekker
	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km
Østfold	438,1	160,1	201,9	800,1	44,4	8,9	—	53,3	317,1	1 146,0	454,3	1 917,4
Akershus	469,5	228,3	106,1	803,9	164,1	42,9	0,5	207,5	286,3	1 047,6	549,9	1 883,8
Oslo	106,7	—	992,7	1 099,4	—	—	—	—	—	—	4,7	4,7
Hedmark	270,8	29,4	14,0	314,2	449,7	5,7	—	455,4	1 194,1	2 756,1	716,3	4 666,5
Oppland	325,8	26,9	28,0	380,7	219,5	22,7	—	242,2	1 117,0	2 048,3	442,7	3 608,0
Buskerud	489,2	110,4	63,7	663,3	143,3	0,4	0,4	144,1	458,3	1 029,0	699,2	2 186,5
Vestfold	400,2	288,6	261,2	950,0	83,4	1,2	—	84,6	110,6	428,6	257,9	797,1
Telemark	310,3	39,0	54,7	404,0	275,2	13,4	1,2	289,8	569,3	1 082,5	827,7	2 479,5
Aust-Agder	191,3	70,2	30,4	291,9	137,0	0,9	—	137,9	545,9	1 194,3	233,4	1 973,6
Vest-Agder	321,9	60,0	123,5	505,4	21,6	—	—	21,6	568,0	1 636,2	399,5	2 603,7
Rogaland	363,1	139,7	176,0	678,8	132,7	56,5	7,8	197,0	534,4	1 542,6	540,1	2 617,1
Hordaland	332,5	86,3	60,9	479,7	90,4	—	—	90,4	1 104,9	1 463,5	1 126,7	3 695,2
Bergen	24,5	—	132,2	156,7	—	—	—	—	—	—	52,1	52,1
Sogn og Fjord.	175,5	4,0	33,0	212,5	109,3	—	—	109,3	1 014,7	930,6	1 030,8	2 976,1
Møre og Romsd.	211,5	18,2	42,4	272,1	207,7	8,1	—	215,8	1 239,6	1 807,7	1 218,2	4 265,5
Sør-Trøndelag	181,5	65,5	81,7	328,7	38,9	—	—	38,9	1 040,3	1 804,0	654,9	3 499,2
Nord-Trøndel.	185,0	6,5	2,6	194,1	113,6	3,1	—	116,7	1 116,0	1 862,8	661,7	3 640,5
Nordland	113,6	5,4	+ / 20,0	139,0	26,0	—	—	26,0	1 934,7	2 471,3	1 480,0	5 886,0
Troms	50,9	5,2	9,6	65,7	11,0	—	—	11,0	1 355,2	1 393,6	519,9	3 268,7
Finnmark	31,4	6,3	20,7	58,4	—	—	—	—	1 445,1	5 585,6	444,6	2 475,3
Hele landet	4 993,3	1 350,0	2 455,3	8 798,6	2 267,8	163,8	9,9	2 441,5	15 951,5	26 230,3	12 314,7	54 496,5

Tabell 3. Lengde av faste dekker pr 1. januar 1966

Fylke	Riksveger				Fylkesveger				Kommunale veger				Sum			
	Gate sten	Be-tong	Asfalt	Sum faste dekker	Gate sten	Be-tong	Asfalt	Sum faste dekker	Gate sten	Be-tong	Asfalt	Sum faste dekker	Gate sten	Be-tong	Asfalt	Total sum
	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km
Østfold	22,2	—	415,9	438,1	2,1	3,3	154,7	160,1	7,7	—	194,2	201,9	32,0	3,3	764,8	800,1
Akershus	—	—	469,5	469,5	—	—	228,3	228,3	—	—	106,1	106,1	—	—	803,9	803,9
Oslo	3,5	—	103,2	106,7	—	—	—	—	—	—	992,7	992,7	3,5	—	1095,9	1099,4
Hedmark	—	—	270,8	270,8	—	—	29,4	29,4	—	—	14,0	14,0	—	—	314,2	314,2
Oppland	—	0,5	325,3	325,8	—	—	26,9	26,9	—	—	28,0	28,0	—	0,5	380,2	380,7
Buskerud	10,4	12,4	466,4	489,2	3,2	0,1	107,1	110,4	0,4	—	63,3	63,7	14,0	12,5	636,8	663,3
Vestfold	13,8	17,0	369,4	400,2	7,8	11,9	268,9	288,6	0,5	0,2	260,5	261,2	22,1	29,1	898,8	950,0
Telemark	4,4	3,9	302,0	310,3	—	—	39,0	39,0	—	—	54,7	54,7	4,4	3,9	395,7	404,0
Aust-Agder	—	—	191,3	191,3	—	—	70,2	70,2	0,9	—	29,5	30,4	0,9	—	291,0	291,9
Vest-Agder	0,2	—	321,7	321,9	1,3	—	58,7	60,0	0,9	—	122,6	123,5	2,4	—	503,0	505,4
Rogaland	2,0	1,3	359,8	363,1	1,8	—	137,9	139,7	3,4	0,5	172,1	176,0	7,2	1,8	669,8	678,8
Hordaland	0,3	—	332,2	332,5	—	—	86,3	86,3	—	—	60,9	60,9	0,3	—	479,4	479,7
Bergen	6,9	—	17,6	24,5	—	—	—	—	22,4	—	109,8	132,2	29,3	—	127,4	156,7
Sogn og Fjord.	0,7	—	174,8	175,5	—	—	4,0	4,0	—	—	33,0	33,0	0,7	—	211,8	212,5
Møre og Romsd.	1,1	—	210,4	211,5	0,6	—	17,6	18,2	2,0	—	40,4	42,4	3,7	—	268,4	272,1
Sør-Trøndelag	4,1	1,1	176,3	181,5	1,4	1,7	62,4	65,5	8,2	—	73,5	81,7	13,7	2,8	312,2	328,7
Nord-Trøndelag	—	—	185,0	185,0	—	—	6,5	6,5	—	—	2,6	2,6	—	—	194,1	194,1
Nordland	—	1,0	112,6	113,6	—	—	5,4	5,4	—	—	20,0	20,0	—	—	138,0	139,0
Troms	—	—	50,9	50,9	—	—	5,2	5,2	—	—	9,6	9,6	—	—	65,7	65,7
Finnmark	—	—	31,4	31,4	—	—	6,3	6,3	—	—	20,7	20,7	—	—	58,4	58,4
Hele landet	69,6	37,2	4886,5	4993,3	18,2	17,0	1314,8	1350,0	46,4	0,7	2408,2	2455,3	134,2	54,9	8609,5	8798,6

Motorvognkontroller utført av Statens bilsakkyndige i 1965

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24																					
																								Antall kontrollerte kjøretøyer									Ant. kontroller		Nektet brukt		Mangler ved (i prosent av 9)							
																								Antall kjøretøyer pr 31.12.64	Personbiler	Busser	Vare- og lastebiler	Traktorer	Tilhengere	Motor-sykler	I alt	I prosent av 2	I alt	Herav utektr	Godkjent uten mangler	I alt	I prosent av 9	Lys	Styring	Fjærer	Hjul	Gummi	Karoseri	Fotbrens
Oslo	116 088	16 750	474	5 826	60	1 128	566	24 804	21,4	32 193	1 526	11367	646	2,6	27,9	18,8	8,8	2,4	7,1	13,4	26,6	14,1	25,5																					
Lillestrøm	33 163	6 368	230	1 904	54	442	886	9 884	29,7	16 931	708	3 389	236	2,4	51,7	30,5	11,8	6,8	10,9	15,0	44,3	31,0	39,4																					
Drøbak	10 013	1 712	60	542	14	114	156	2 598	26,0	4 400	66	842	232	8,9	54,6	39,2	15,3	7,2	13,0	25,2	40,1	27,2	52,4																					
Sandvika	21 033	4 396	18	890	84	218	500	6 106	29,0	8 741	918	2 388	202	3,3	38,6	25,6	4,7	8,2	12,5	16,9	24,8	19,3	34,6																					
Moss	12 124	2 988	48	676	232	186	698	4 828	39,8	7 819	1 189	1 818	172	3,6	49,9	33,5	15,9	19,2	10,8	37,7	28,7	25,0	48,3																					
Fredrikstad	13 689	2 788	90	632	74	154	746	4 484	32,7	6 789	334	1 810	112	2,5	41,7	20,4	7,8	11,7	12,2	28,3	20,3	11,0	45,3																					
Sarpsborg	20 201	3 590	56	1 054	184	888	5 772	28,6	8 220	210	3 168	178	3,1	25,4	20,6	4,5	3,4	8,1	10,8	14,6	9,2	15,1																						
Halden	8 296	2 188	34	458	40	76	358	3 154	38,0	4 470	169	1 624	84	2,6	31,2	14,5	9,7	1,6	4,9	8,0	14,5	12,3	22,6																					
Hamar	35 966	4 322	74	1 406	80	344	528	6 754	18,7	10 025	340	2 704	126	1,9	41,4	18,8	11,8	12,9	6,8	16,1	21,6	24,6	29,2																					
Kongsvinger	17 117	1 634	38	548	106	292	174	2 792	16,4	4 716	942	1 100	53	1,9	31,7	29,5	15,5	7,0	7,7	18,8	30,8	19,1	36,9																					
Lillehammer	20 068	2 816	80	1 228	722	300	302	5 448	27,1	8 090	1 414	2 216	208	3,8	34,5	13,5	5,4	5,1	7,1	12,8	13,0	12,2	33,6																					
Gjøvik	28 010	4 090	156	1 440	424	172	534	6 816	24,3	10 051	767	3 082	170	2,5	40,2	22,9	9,7	4,7	8,4	19,5	24,6	22,4	30,8																					
Drammen	21 363	3 774	28	1 588	26	466	534	6 416	30,0	9 117	270	2 320	232	3,6	37,7	20,2	10,5	3,2	4,7	15,9	33,8	22,6	19,2																					
Hønefoss	18 907	4 582	216	1 478	78	244	640	7 238	38,3	10 187	206	4 359	122	1,7	20,2	16,5	8,4	2,3	3,6	8,4	14,2	15,5	12,6																					
Kongsberg	13 476	2 298	30	526	84	148	418	3 504	26,6	4 170	252	2 709	30	0,9	13,9	8,3	3,7	1,9	2,5	4,6	8,3	9,6	9,2																					
Horten	9 851	2 108	108	854	134	172	268	3 644	37,0	4 483	345	2 132	110	3,0	21,9	10,5	3,4	5,4	3,2	11,3	13,8	10,9	17,9																					
Tønsberg	14 413	2 606	44	902	26	94	502	4 174	29,0	5 413	440	2 322	104	2,5	29,5	12,9	10,4	2,0	5,9	9,3	15,0	13,7	11,9																					
Larvik	19 243	3 174	72	992	318	254	696	5 506	28,6	8 659	242	1 844	112	2,0	41,5	24,5	11,7	6,5	9,2	17,5	19,4	18,8	38,8																					
Skien	27 990	4 480	54	1 142	72	156	1 084	6 988	24,9	8 805	668	3 985	152	2,2	20,8	14,2	5,0	3,1	7,5	7,9	19,2	12,5	15,2																					
Notodden	8 009	1 144	8	470	44	80	168	1 914	23,9	2 569	338	1 136	64	3,3	25,9	21,1	12,4	4,6	6,6	11,0	13,7	18,5	24,1																					
Arendal	16 139	2 834	42	974	30	232	720	4 832	29,9	6 656	384	2 662	100	2,1	28,3	14,6	7,6	3,6	7,1	15,3	21,9	22,0	28,1																					
Kristiansand S.	20 363	4 904	246	1 412	12	298	668	7 540	37,0	11 431	764	3 102	268	3,6	43,2	25,5	11,1	8,8	9,5	21,0	25,1	15,5	24,8																					
Flekkefjord	5 921	842	40	346	2	8	78	1 316	22,2	2 134	170	346	48	3,6	34,1	27,4	16,7	9,4	7,4	25,3	26,9	27,6	32,8																					
Stavanger	37 392	7 072	98	2 436	64	164	1 592	11 426	30,6	18 017	342	3 680	124	1,1	52,3	35,5	13,4	12,2	1,6	31,9	45,6	33,6	45,5																					
Haugesund	10 609	2 198	46	710	82	94	644	3 774	35,6	5 532	98	1 660	52	1,4	36,6	19,7	7,7	5,1	11,1	23,0	21,1	16,2	21,2																					
Bergen	46 389	7 580	834	2 176	256	106	1 056	12 008	25,9	16 726	1 059	4 387	347	2,9	36,5	29,3	12,1	3,5	10,6	23,2	31,9	19,5	25,2																					
Førde	14 484	708	16	316	24	26	50	1 140	7,9	1 802	206	442	42	3,7	35,4	30,7	12,9	6,3	13,2	20,4	23,5	14,4	23,0																					
Ålesund	15 689	2 518	108	916	192	86	24	3 844	24,5	5 504	308	1 678	84	2,2	27,5	27,0	6,1	4,8	9,3	16,1	29,5	21,5	21,2																					
Molde	8 169	228	44	382	88	140	28	910	11,1	1 372	376	484	6	0,7	21,8	5,9	5,7	2,0	5,7	11,1	8,4	9,5	33,9																					
Kristiansund N	9 085	1 256	104	410	60	64	316	2 210	24,3	3 396	122	824	130	5,9	37,9	24,1	9,1	1,7	13,3	17,4	30,0	17,3	18,8																					
Trondheim	46 492	6 674	340	2 246	324	442	700	10 726	23,1	16 104	920	4 537	451	4,2	38,2	24,1	10,6	6,1	8,6	21,4	25,0	20,6	36,6																					
Steinkjer	28 349	3 516	108	1 352	48	198	726	5 948	21,0	9 044	565	1 836	86	1,4	41,8	27,6	12,2	5,3	9,8	26,5	35,1	24,0	31,9																					
Mosjøen	14 975	1 224	32	458	2	54	120	1 890	12,6	3 005	371	670	112	5,9	42,1	27,4	13,6	3,6	11,6	20,2	24,6	30,8	36,0																					
Bodø	11 332	1 378	22	318	64	32	150	1 964	17,3	2 747	116	890	100	5,1	25,3	14,7	3,2	8,4	3,9	14,1	24,6	22,1	16,0																					
Narvik	15 567	1 230	60	414	4	54	44	1 806	11,6	3 109	156	432	114	6,3	45,7	39,7	9,4	8,1	10,8	24,9	39,0	27,6	30,4																					
Harstad	7 705	1 410	44	704	76	46	130	2 410	31,3	3 426	257	914	110	4,6	23,9	23,9	14,3	3,7	9,8	12,2	20,2	10,4	17,9																					
Tromsø	12 293	2 276	54	534	42	28	126	3 060	24,9	4 556	519	1 186	118	3,9	36,0	36,4	13,2	11,4	9,6	17,0	28,4	17,5	17,5																					
Vadsø	10 878	1 030	8	428	8	16	12	1 502	13,8	2 080	1 074	364	154	10,3	38,9	40,1	11,5	11,3	11,5	17,3	36,2	29,4	21,8																					
Vegdirektoratet		512	60	286		24	54	936		1 144	664	218	80	8,5	35,7	26,3	13,8	8,1	15,9	22,8	20,3	19,2	39,8																					
Ikke oppgitt		480	22	80		8	14	638		790	80	257	46	7,2	29,5	23,3	10,0	5,3	8,1	18,7	25,0	22,2	26,4																					
Sum	800 861	127 678	4 246	41454	4 058	7 350	17 918	202 704	25,3	294 423	19895	88 884	5 917	2,9	35,7	23,3	9,8	5,9	8,9	17,9	26,0	19,3	28,1																					

Om ervervelse av grunn til veganlegg

Ekspropriasjonsrettslige spørsmål

Høyesterettsadvokat Ingolf Vislie

UDK 351.712.5

Den nye vegloven.

Det er en grunnsetning i ekspropriasjonsretten at intet ekspropriasjonsinngrep skal skje uten at offentlige interesser krever det. De offentlige interesser som står bak kravet om ekspropriasjon må være større enn de interesser og verdier som skal eksproprieres.

Vanligvis blir avveiningen av offentlige kontra private interesser foretatt av et presumptivt uavhengig forvaltningsorgan, f. eks. et departement, eller av en skjønnsrett.

For ekspropriasjonsinngrep etter vegloven gjelder ikke denne ordningen. Vegmyndighetene — eller vegstyremaktene — har fått det vi kaller *umiddelbar lovhjemmel* til å foreta ekspropriasjon av det som trengs til anlegg, vedlikehold og drift av riksveg, fylkesveg og kommunal veg. Stortinget har med dette gitt uttrykk for at en veg *alltid* må kunne kreve at andre interesser viker, dersom vegstyremaktene finner vegen nødvendig.

Denne ordningen legger et stort ansvar på vegmyndighetene, som nærmest skal kontrollere seg selv og gi seg selv tillatelse til ekspropriasjon. For å sikre en best mulig saksbehandling, er det ved Kgl. res. av 15. januar 1965 oppstilt bestemte regler for fremgangsmåten ved eiendomsinngrep etter vegloven.

Disse regler er temmelig strenge. De sikrer mot ekspropriasjon i utide, og de inneholder ganske vidtgående garantier for en forsvarlig saksbehandling fra vegmyndighetenes side.

Innledningsvis bestemmer resolusjonen av 15. januar at erverv av fast eiendom til bygging eller utbedring av riksveg eller fylkesveg ikke må finne sted før det foreligger godkjent detaljplan. Det henvises her til særskilte forskrifter av 20. januar 1965 om planer for riksveger og fylkesveger. Disse forskrifter inneholder bestemmelse om undersøkelsesplaner, hovedplan, detaljplan med linjeangivelse,

tekniske planer, bevilgningsoverslag samt særbestemmelser om planer i strøk hvor bygningsloven er gjort gjeldende.

«Detaljplanen» skal for riksveger forelegges Vegdirektoratet til godkjenning, før ekspropriasjonsinngrep kan skje. For fylkesveger skal tilsvarende plan forelegges fylkesmannen, som kan kreve at den blir fremlagt for fylkesutvalget til godkjenning.

Det er særlig viktig å være oppmerksom på dette med at detaljplaner skal forelegges Vegdirektoratet henholdsvis fylkesmannen til godkjenning. Dette er et ledd i en formbundet, administrativ saksbehandling. Hvis Vegvesenet fremmer skjønn og krever avståelse uten å ha en slik godkjent detaljplan, vil skjønnsretten etter krav fra de saksøkte kunne avvise skjønnsbegjæringen.

Den Kongelige resolusjon av 15. januar 1965 bestemmer videre at erverv av fast eiendom til riksveg, fylkesveg eller kommunal veg *i alminnelighet skal søkes ordnet ved minnelig overenskomst*.

Jeg tror man skal vokte seg for å se på dette som en papirbestemmelse. Hvis man fremmer skjønn uten å ha prøvet å nå frem til en minnelig ordning, kan resultatet bli at skjønnsbegjæringen avvises. Skjønnsretten kan se det som en mangel ved den administrative saksbehandling at man ikke i tilstrekkelig grad har fulgt opp påbudet om å forsøke minnelig ordning. Forut for ekspropriasjonsvedtak bør man iallfall sende de berørte grunneiere en oppfordring til å komme med konkrete erstatningskrav. Det kan også være praktisk å sende grunneierne et forslag til oppgjør etter en viss pris pr m², og foreslå at erstatning for bygninger, ulemper m. v. gjøres opp ved voldgiftsskjønn.

Nå sier resolusjonen at man «i alminnelighet» bør søke en minnelig ordning. Hva ligger så i dette?

Det er i første omgang «Vegstyremaktene» (altså Vegsjef eller formannskap) som avgjør om et tilfelle er «alminnelig» eller ikke. Men denne vurde-

Foredrag ved Kursdagene NTH 1966.

ring er — som et ledd i saksbehandlingen — gjensstand for domstolkontroll. Mener domstolene at vegstyremaktene burde ha forsøkt en minnelig ordning, kan forsømmelsen lede til avvisning av ekspropriasjonen.

Personlig vil jeg anta at det ved store og omfattende inngrep, f. eks. motorvegekspropriasjoner eller større riksveganlegg, vil være for strengt å kreve at man søker minnelig ordning med hver enkelt grunneier. Det samme gjelder for vegutvidelser som går over svært lange strekninger og gjennom flere kommuner. I slike tilfelle kan det være vanskelig å finne frem til et minnelig oppgjør som yter full rettferdighet til alle de forskjellige interesser og verdier som står på spill — erstatningsfordelingen mellom de berørte grunneiere innbyrdes kan bli skjev når den ikke foretas av en skjønnsrett som er sakkyndig sammensatt.

Men også i slike tilfelle vil det være på sin plass å oppfordre de saksøkte til å fremsette krav som kan vurderes før man beslutter ekspropriasjon.

Den Kongelige resolusjon av 15. januar 1965 fastsetter videre at det i en beslutning om «nødvendige» eiendomsinngrep må gjøres rede for formålet med eiendomsinngrepet, hva det går ut på og hvilke eiendommer som berøres av det. Vedtaket må gjøres kjent for vedkommende grunneiere, som har frist på 3 uker til å påklage vedtaket til høyere vegmyndighet. Klage over vedtak fra formannskapet går til vegsjefen, klage over vedtak fra vegsjefen går til Vegdirektoratet og derfra til Samferdselsdepartementet.

Skjønn.

Det neste ledd i ekspropriasjonssaken blir da skjønnet.

For enklere saker kan dette holdes som lensmannsskjønn. Men den nye vegloven krever enighet mellom partene, for at lensmannsskjønn skal kunne gjennomføres. I mangel av enighet holdes skjønnet som et vanlig, rettslig skjønn. Dette består av en herreds- eller byrettsdommer med fire skjønnsmenn. Når det begjæres overskjønn over et rettslig skjønn, skal overskjønnet settes med 6 skjønnsmenn.

Spørsmålet om skjønnsrettens sammensetning er ganske viktig. Særlig aktuelt er spørsmålet om man skal forlange skjønnsretten sammensatt med særlig sakkyndige skjønnsmenn. Dette kan være aktuelt i tilfelle hvor bygninger blir ekspropriert, eller hvor det er spørsmål om vurdering av skade på spesielle tekniske virksomheter, industri- og håndverksbedrifter, gartneribedrifter o. l. I slike tilfelle vil det være riktig å forlange særskilt sakkyndige skjønnsmenn. Kommer det ikke noen slik begjæring, vil skjønnsmenn bli tatt av det vanlige skjønnsmanns-

utvalg i vedkommende kommune. Retten oppnevner da dobbelt så mange skjønnsmenn som de som skal gjøre tjeneste, og det overlates til saksøkeren og saksøkte å skyte ut hver sin halvpart av de over-tallige skjønnsmenn.

Det kan ofte være spørsmål om å oppnevne skjønnsmenn utenfor vedkommende kommune. Dette gjelder særlig hvis gjennomføring av et veg-anlegg har vakt mye motvilje i kommunen, slik at skjønnsmenn fra kommunen må antas å være negativt innstilt mot eksproprietanten. Loven gir i slike tilfelle adgang til å oppnevne skjønnsmenn utenfor kommunen.

Ved skjønnet skal eksproprietanten legge frem alminnelige og spesielle skjønnsforutsetninger. Av disse skjønnsforutsetningene skal det fremgå hvilke inngrep som foretas, hva eksproprietanten påtar seg for å rette opp skader og ulemper, hvilke forhold som utsettes til senere vurdering eller avtale og hvilke forhold som skal erstattes nå.

Ved rundskriv fra Vegdirektoratet av 20. januar 1965 er det fremlagt forslag til alminnelige skjønnsforutsetninger. Dette bygger tildels på skjønnsforutsetninger som allerede har vært benyttet og som har stått sin prøve ved flere store vegskjønn.

Det vil føre for langt å gjennomgå disse alminnelige skjønnsforutsetninger i detalj, men jeg skal bare nevne noen punkter som kan være av spesiell interesse:

1. Både de alminnelige og de spesielle skjønnsforutsetninger bør henvise til kartmaterialet. Det kan vanskelig legges nok arbeid i å få kartmaterialet så fullstendig og nøyaktig som mulig. Et skjønn er et forholdsvis kostbart apparat å holde gående — de store skjønn kan koste opptil kr 7 000,— pr effektiv rettsdag. Skjønnsretten bør derfor ikke kaste bort tid med å klarlegge geografiske forhold, eiendomsgrenser, grenser for ekspropriasjonsområde og slike ting. Alt dette må være klarlagt slik at man ved et blick på kart og profiler kan få full oversikt.

De fremlagte karter bør ikke bare vise vegtraseén, men også hvor langt skjæringer og skråninger vil slå etter den oversikt man kan ha på forhånd. Som oftest vil det ikke være mulig å angi dette helt nøyaktig på meteren, og derfor vil det heller ikke være mulig å utelukke at ekspropriasjonsarealene kan bli noe utvidet etter at anlegget er gjennomført. Vegdirektoratets forslag til alminnelige skjønnsforutsetninger bestemmer derfor at grunnerstatningen skal fastsettes pr m². Hvis det under anleggets gang blir nødvendig å ta noe mer enn påvist for skjønnet, skal tilleggsarealene erstattes etter samme pris pr m² som fastsatt ved skjønnet, men indeksregulert frem til oppgjørstiden.

De arealer som er vist på kartene, blir det gjort

opp for så snart skjønnen er avsluttet. Her vil det som oftest være praktisk å utbetale 90 % av grunn-erstatningen for å ha noe å gå på hvis det skulle vise seg at ekspropriasjonsarealene blir mindre enn forutsatt på skjønnstiden.

Grunneierne har — iallfall i min praksis — vanligvis akseptert denne ordning.

Det bør treffes uttrykkelig bestemmelse i skjønnsetningene om fraflytningstid for hus som må eksproprieres, om hvem som skal holde gjerde, om adkomstveger, fotgjengeroverganger o. l. som har betydning for erstatningsvurderingen.

Anlegg av offentlige og private ledninger, kloaker m. v. bør holdes utenfor skjønnen. Det samme gjelder typiske anleggsskader som rimeligvis ikke kan forutses på forhånd.

Skader på bygninger.

I denne forbindelse vil jeg nevne et forhold som har vist seg praktisk viktig. Jeg tenker på hus, som ligger i nærheten av områder hvor vegen skal gå inn i store skjæringer, tunneler eller lignende grunnarbeider. Selv om huset ikke vil bli direkte berørt av ekspropriasjonen, vil ofte eieren være engstelig for at rystelser i grunnen skal kunne påføre bygningen store skader. I slike tilfelle vil det være praktisk å bli enig med eieren om en eller to bygningskyndige som foretar en nøyaktig besiktigelse, og på grunnlag av denne utarbeider en beskrivelse av bygningen slik den er før anleggsarbeidene settes igang. Da unngår man en masse unødig kiv etterpå om hvilke svakheter eller feil bygningen måtte ha hatt før anleggsarbeidet. De oppnevnte besiktigelsesmenn må foreta fotografering, utarbeide skisser o. l. som er nødvendig for å avskjære enhver senere diskusjon.

Byggelinjer og byggeforbud.

Et særlig spørsmål er om og i hvilken utstrekning skjønnsetningene skal inneholde bestemmelser om byggelinjer eller byggeforbud.

Vegloven har to bestemmelser om dette, §§ 29 og 38.

I § 29 bestemmes at det langs offentlig veg skal være byggegrenser, for riksveg vanligvis 30 m, for fylkesveg 12,5 m fra vegens senterlinje. Samferdselsdepartementet kan bestemme større eller mindre avstand, men ikke mer enn 50 meter byggegrenser.

Loven har også detaljbestemmelser om bebyggelse ved vegkryss, som jeg ikke får tid til å gå nærmere inn på her.

Etter § 38 kan vegstyremaktene nedlegge midlertidig byggeforbud, når «vegline for offentlig veg er planlagt i detalj». Det er gitt særskilte regler om at kommunestyret skal uttale seg før slikt forbud

blir nedlagt, og de berørte eiere skal gis melding om vedtaket.

Vi kan altså operere med midlertidig byggeforbud før vegen er kommet, og byggegrenser etter at vegen er et faktum.

Spørsmålet blir: bør byggeforbud eller byggegrenser tas med i skjønnsetningene, og har de berørte grunneiere krav på erstatning for slike innskrenkninger i eiendomsrådigheten?

Spørsmålet er mangesidig og komplisert, og det er uråd å drøfte det uttømmende her. Jeg må bare rent stikkordmessig angi endel av de momenter som har vært fremme i diskusjonen.

For det første:

Loven selv sier intet om forholdet. Men i proposisjonen til ny veglov sier Samferdselsdepartementet at det som hovedregel neppe vil være aktuelt å betale erstatning for byggeforbud. Det henvises til at det tilsvarende problem var drøftet av bygningslovkomitéen av 1954, hvor høyesterettsdommer Axel Heiberg var formann. Denne komitéen foreslo i sitt utkast til ny bygningslov en rekke bestemmelser om adgang til å fastsette byggelinjer, vedtekter osv., bestemmelser som i høy grad innskrenket den enkelte eiers rådighet over egen eiendom. Komitéen mente imidlertid ikke at slike innskrenkninger i alminnelighet ga eieren noe erstatningskrav.

«Det dreier seg ikke her om direkte tvangsavståelse, men om bånd som i henhold til lov legges på eierens uinnskrenkede rådighet over egen eiendom. Komitéen antar at de inngrep det her er tale om, i alminnelighet *ikke* vil medføre erstatningsplikt. Hvorvidt spørsmålet på grunn av særlige omstendigheter i det enkelte tilfelle kan stille seg anderledes, må det som nevnt bli domstolens sak å ta standpunkt til.»

Denne uttalelse har Samferdselsdepartementet sluttet seg til, for såvidt angår tilsvarende rådighetsinnskrenkninger etter vegloven. Men departementet gir uttrykk for at det også etter veglovutkastet vil kunne tenkes tiltak som medfører slike inngrep for en eiendom at spørsmål om erstatning i det enkelte tilfelle på grunn av særlige omstendigheter kan komme i en annen stilling.

Flertallet i Stortingets Samferdselskomité sluttet seg til Samferdselsdepartementet. Komitéens mindretall foreslo en bestemmelse om erstatningsplikt, dersom de fastsatte byggegrenser førte til «økonomisk tap ved utnyttning av heile eller en del av eigedomen i framtida». Mindretallets lovforslag ble ikke vedtatt i Stortinget.

Spørsmålet om erstatning for rådighetsinnskrenkninger er nylig behandlet i en prøveforelesning for den juridiske doktorgrad. Her har dr. juris C. A. Fleischer påpekt at ingen har rettskrav på å

få utnytte sin eiendom som han vil, uhemmet av samfunnsmessige hensyn. Om byggelinjer etter vegloven uttaler han spesielt at slike innskrenkninger vanligvis ikke medfører erstatningsplikt, unntatt hvor byggelinjen medfører at en eiendom blir ødelagt som byggetomt eller ikke lenger kan bebygges på regningssvarende måte.

Fra grunneierhold har det vært anført at byggegrensene ofte innebærer en «maskert ekspropriasjon». Vegmyndighetene beslaglegger et belte langs vegen for å spare utgifter til ekspropriasjon av hus og lignende ved senere vegutvidelser. Det blir også anført at saken kan stå i forskjellig stilling etter som byggegrensen gjøres gjeldende langs eksisterende veg eller langs en ny veg, som skjærer seg inn i tidligere jomfruelig mark. Den som bygger eller kjøper tomt langs en eksisterende veg, har valgt vegen til nabo, og må finne seg i at det kommer nye, generelle lovbestemmelser som innskrenker bruken av eiendommer langs vegen. Den som får en ny veg gjennom sin eiendom, har derimot krav på å få erstatning for *alt* tap som følger av dette.

Til dette siste kan anføres at ingen ved ekspropriasjon har krav på erstatning for annet enn rettsbeskyttede rettigheter og interesser. Hvis vegmyndighetene fritt kan innskrenke rådigheten over eiendommer langs eksisterende veg, må de også kunne gjøre det langs nyanlagte veger.

Det kan være grunn til å spørre om byggelinjene overhodet har noe i skjønnet å gjøre, særlig om det er nødvendig å ta inn disse bestemmelsene i skjønnsforutsetningene.

Lovens system er jo at de vanlige byggegrensene skal følge umiddelbart av lovens bestemmelser, og at ekstraordinære byggelinjer og byggeforbud skal fastsettes ved administrativ beslutning i medhold av lov. Vegmyndighetene kan også dispensere fra lovens vanlige regler eller fra de byggelinjer eller byggeforbud som er fastsatt ved administrativ beslutning.

Ingen av disse administrative beslutninger har noe direkte med skjønnet å gjøre. Mye kan da tale for å holde hele problemet utenom skjønnet, og henvise de berørte grunneiere til å søke dispensasjon fra byggelinjene og så eventuelt kreve erstatning av vegmyndighetene hvis dispensasjon blir nektet. Fordelen ved en slik fremgangsmåte er unektelig at spørsmålet da bare blir tatt opp hvor og når det virkelig får aktualitet — altså der hvor byggelinjen blir opprettholdt og virkelig medfører en konkret økonomisk skade.

Personlig har jeg hatt flere større vegskjønn, hvor spørsmålet om byggelinjer har vært prosedert. Vi har der funnet det praktisk å la skjønnsretten

avgjøre spørsmålet, dels fordi dispensasjon ikke kunne komme på tale, dels fordi det jo unektelig er greit å få erstatningskravene avgjort en gang for alle.

Ved disse skjønn er det bare tilkjent erstatning i tilfelle hvor byggetomt er ødelagt p.g.a. byggelinjene. Det har da vært områder hvor byggelinjene fra eksisterende riksveg og fra nyanlagt riksveg overlapper hverandre slik at det mellomliggende område blir helt ubebyggelig. Det kan også ha vært tilfelle hvor fjellskrenter o.l. gjør det umulig å trekke bebyggelsen tilbake, utenfor byggelinjen.

Derimot er det nektet erstatning for generelle ulemper og for sjenanse ved byggeforbudet, dette at man må trekke bebyggelsen litt tilbake, at man må utparsellere litt større tomter, visse problemer med arrondering og regulering m. v. Slike ulemper har jo grunneierne i årtier måttet finne seg i å bli påført av bygningslovgivningen, uten at det har vært fremsatt erstatningskrav i den anledning.

Jeg er kjent med at Regjeringsadvokaten har anket et skjønn til Høyesterett, hvor det var tilkjent erstatning for generelle ulemper ved byggelinjer. Høyesteretts avgjørelse kan her ventes i løpet av et år.

Før jeg forlater spørsmålet om byggelinjer, vil jeg nevne at det i visse tilfelle kan være praktisk å be skjønnsretten om alternativt skjønn for dette spørsmål. Det vil særlig være hensiktsmessig i tilfelle hvor eksproprianten må erkjenne at en byggelinje kan ødelegge en byggetomt, men hvor det er muligheter for å oppnå dispensasjon. Loven gir i slike tilfelle adgang til å be skjønn avsagt i to alternativer, med og uten byggelinje. Forutsetningen må imidlertid være at det blir mulig å få avgjort dispensasjonsspørsmålet definitivt innen lovens frist for tiltredelse. Denne frist er som kjent ett år etter rettskraftig skjønn.

Adkomst til de berørte eiendommer.

Et annet problemkompleks som dukker opp under arbeidet med skjønnsforutsetningene, gjelder de berørte eiendommers adkomstforhold og driftsforhold etter ekspropriasjonsinngrepet. Dette gjelder både eiendommens adkomst til omverdenen, og den interne kommunikasjon mellom deler av en eiendom med de driftsproblemer som oppstår i denne forbindelse.

Når det gjelder eiendommens trafikkmessige forhold til omverdenen, er hovedregelen følgende:

Hvis en veg skjærer over eller på annen måte ødelegger en privat eiendoms lovlige adkomst til offentlig veg, må adkomstproblemet enten avhjelpes anleggsmessig, eller det må ytes full erstatning for tap og ulemper.

Dette gjelder selvsagt ikke for eiendommer som har avgitt såkalt «avkjørsels erklæring», hvoretter vegmyndighetene får rett til å forandre adkomstforholdene uten erstatningsplikt. Slike erklæringer er svært ofte avgitt ved nyanlagte bensinstasjoner o. l. anlegg langs offentlig veg.

Den nevnte hovedregel gjelder heller ikke for eiendommer som er blitt bebygget etter at den nye veglov trådte ikraft. Denne loven krever at all adkomst til riksveg eller fylkesveg enten skal innpasses i en avkjørselsplan, eller avkjørselen skal være godkjent av fylkesvegsjefen. Tilsvarende regler gjelder for kommunale veger, hvor formannskapet skal gi det nødvendige samtykke.

Et annet problem oppstår, dersom en eiendom p.g.a. offentlig veganlegg blir liggende uheldig eller tungvint til, f. eks. i en trafikkmessig bakevje.

Jeg tror det vil være best å belyse de her nevnte spørsmål ved et par eksempler fra rettspraksis, og jeg tar for meg to Høyesterettsdommer.

Den første av disse dommene er den såkalte «Hovdedommen» fra Asker. Forholdet var her at anlegg av et nytt jernbanespor medførte stenging av en offentlig veg, hvor det lå en handelsforretning. Vegstengningen medførte at handelsforretningen ble liggende inne i en liten blindstump, mens den før hadde ligget ved en sentral gjennomgangsåre. Eieren av forretningen ble berørt ved jernbaneomleggingen og krevet erstatning også for verdiforringelse p.g.a. vanskeliggjort adkomst. Høyesterett nektet å gi erstatning under henvisning til tidligere rettspraksis. Den omstendighet at eiendommen ble fysisk berørt ved jernbaneanlegget kunne ikke medføre at eieren hadde krav på erstatning for *ethvert* tap. Grunnnavståelsen til jernbaneanlegget hadde etter sitt omfang og formål ingen innflytelse på de inntektsmuligheter eiendommen hadde som handelssted.

Dommen kan etterlate en viss tvil om hvordan resultatet ville blitt hvis grunnnavståelsen etter sitt omfang og formål hadde hatt direkte innflytelse på eiendommens muligheter som handelssted, f. eks. hvis det hadde vært en mer umiddelbar sammenheng mellom ekspropriasjonen og verdiforringelsen.

Denne tvil er avklart ved en annen dom, av 1961. Saken gjaldt ekspropriasjonsoverskjønn i anledning anlegget av Andøya Flyplass. Flyplassanlegget medførte omlegging av riksvegen fra Haugnes til Andenes. Avstanden fra Haugnes til Andenes var etter den gamle riksveg 3,5—4 km, men etter den nye 13—14 km. Høyesterett kom til at grunneierne heller ikke som ekspropriater hadde krav på erstatning for forlenget adkomst til Andenes. Grunneierne hadde ikke fremfor andre noen rett til å bruke riksvegen, og ulempene som følge av vegom-

leggingen rammet alle uten hensyn til om det ble ekspropriert grunn og rettigheter fra dem eller ikke.

Derimot ga Høyesterett erstatning til den faste befolkning på Haugnes for ulempe som følge av at man ikke lenger kunne ferdes på en gammel gangveg. Høyesterett bygget på at befolkningen på Haugnes hadde en *særrett* til å bruke denne gangvegen. Under disse omstendigheter er det riktig å gi erstatning for skade og ulempe.

De to dommene jeg her har nevnt, bygger i alt vesentlig på tidligere Høyesterettsdommer fra 1900, 1901, 1932 og 1958. Vi kan derfor betrakte det som fastslått at omlegging av offentlig veg ikke medfører erstatningskrav av noen art. Derimot vil sperring eller omlegging av privat veg og fysisk hindring av lovlig adkomst fra privat eiendom ut på offentlig veg påføre det offentlige erstatningsplikt.

Oppdeling av eiendommen, jordskifte.

Men hva så med veganlegg som medfører oppdeling av en tidligere sammenhengende eiendom?

Her vil det — særlig for større veganlegg — etterhvert bli stadig mer nødvendig å gripe ondet ved roten, og forandre selve eiendomsgrensen etter vegomleggingen.

Dette kan i medhold av vår nåværende lovgivning gjøres på flere måter:

Enten kan det kreves avholdt jordskifte i forbindelse med vegskjønn. Dette jordskifte kan holdes separat, forut for eller etter vegskjønn, men det er etter en lovendring av 1964 også adgang til å la jordskifteretten holde hele vegskjønn. En slik ordning kan være praktisk, hvor et veganlegg medfører særlig uheldig oppdeling av eiendom eller hvor jordskifte i alle tilfelle anses påkrevd.

Det kan bare overlates jordskifteretten å holde vegskjønn «i skiftefeltet». Trekkes jordskifteretten inn, må en derfor sørge for klar avgrensing mellom jordskifteretten og den vanlige skjønnsrettens arbeidsområder.

Skjønnsforutsetningene ved et «jordskiftevegskjønn» vil selvsagt bli temmelig kompliserte. I stor utstrekning vil det bli nødvendig å fastlegge skjønnsforutsetningene i samarbeid med og etter nærmere avtale mellom retten og partene. Et slikt jordskiftevegskjønn blir på mange måter en mellomting mellom en jordskifteforretning og et vanlig skjønn. Tiden får vise om denne mellomtingen bør karakteriseres som en heldig mutasjon eller en mislykket bastard.

Ordningen har hittil — såvidt jeg vet — ikke vært prøvd fullt ut ved mer enn et par skjønn. Her

har den visstnok medført adskillige praktiske vanskeligheter.

Men det kan også være andre måter å ordne seg på, enn å holde jordskifte. Også en vanlig skjønnsrett kan nemlig innen visse grenser beslutte ekspropriasjon av jord for å bruke denne som erstatning for avstått jord.

Den gamle vegloven ga hjemmel til å gi jord som erstatning for jord, såfremt skjønnen fant ordningen rimelig.

En tilsvarende bestemmelse er ikke inntatt i den nye veglov. Derimot inneholder den alminnelige ekspropriasjonslov av 1959 («Oreigningsloven») bestemmelser om såkalt «sekundær ekspropriasjon», som kan brukes i slike tilfelle. Samferdselsdepartementet har nå for vegformål myndighet til å treffe beslutning om sekundær ekspropriasjon. I dette uttrykket ligger at det foretas ekspropriasjonsinngrep hos tredjemann til fordel for en som må avgi grunn til vegformål. Hvis A etter et veganlegg får 20 da av sine 100 da jord liggende på den gale side av vegen, kan nå Samferdselsdepartementet med hjemmel i oreigningslovens § 6 beslutte å ekspropriere disse 20 da fra ham og legge dem til B, som kanskje har hele sin eiendom på den siden av vegen hvor de 20 da ligger. Samtidig kan man ta 20 da fra C og legge til A, slik at A også etter ekspropriasjonen fortsatt får 100 da sammenhengende grunn.

Det er et vilkår for «sekundær ekspropriasjon» at skader og ulemper alt i alt blir «monaleg mindre».

Men ofte vil det være uråd å avgjøre om skader og ulemper vil bli «monaleg mindre», før et skjønn har vurdert saken. Derfor vil det være praktisk å overlata spørsmålet om sekundær ekspropriasjon til skjønnsretten. Etter de någjeldende regler kan Samferdselsdepartementet treffe vedtak om dette. En slik ordning vil gjøre det mulig for skjønnen å treffe avgjørelse om sekundær ekspropriasjon for å avhjelpe ulemper. Ved denne ordningen unngår man at en grunneier først får en meget betydelig ulempeserstatning for oppdeling av eiendommen og deretter selger det fradelte stykke til naboen for full pris. Slike tilfelle har nok inntruffet, og de virker nokså støtende på rettsfølelsen.

«Sekundær ekspropriasjon» kan fremmes, selv om det foreligger protest fra den grunneier som f. eks. skal motta jord som erstatning for jord. Her har vi forsåvidt et unntak fra den ellers vanlige regel om at enhver ekspropriert har krav på erstatning i penger.

For alle de her nevnte driftsmessige ulemper er det meget viktig at skjønnsforutsetningene blir helt klart formulert. Eksproprianten må gi presist og utvetydig uttrykk for hva han gjør for å avhjelpe ulemper, hva skjønnsretten kan gjøre for å

avhjelpe ulemper, og hva som til slutt skal overlates til ren erstatningsfastsettelse. Disse forhold hører gjerne hjemme i de spesielle skjønnsforutsetninger.

Den nye bygningsloven.

Jeg har nå gjennomgått endel springende punkter i skjønnsforutsetningene, og samtidig også sagt endel om den erstatningsmessige side ved disse spørsmål.

Dessverre får jeg ikke tid til å gjennomgå de øvrige ledd i selve skjønnsbehandlingen. Spørsmålene om oppnevning og avhøring av sakkyndige, prosedyre, overskjønn, anke til lagmannsrett og Høyesterett m. v. er av generell natur, og har ingen spesiell interesse for erverv av veggrunn.

Derimot mener jeg det i forbindelse med dagens emne kan være naturlig å ta opp et spesielt spørsmål, nemlig forholdet mellom vegloven og bygningsloven.

Vegloven av 1912 gjaldt også i de landdistriktene hvor bygningsloven var gjort gjeldende. Her kunne Vegvesenet ekspropriere etter vegloven, og kommunen etter bygningsloven, til samme formål. Ikke sjelden oppsto kollisjon mellom vegmyndighetene og kommunale myndigheter om trasévalg m. v. Vegvesenet kunne utvirke at en reguleringsplan på tvers av regionale veginteresser ble nektet stadfestelse. Derimot kunne Vegvesenet ikke gripe aktivt inn for å få gjennomført en reguleringsplan i samsvar med Vegvesenets trasévalg.

Spørsmålet om interessekollisjoner mellom vegmyndighetene og reguleringsmyndighetene ble ikke løst i vegloven 1963, men overlatt til bygningsloven.

Den nye bygningsloven av 18. juni 1965 gjelder som kjent hele landet. Den trådte i kraft fra 1. januar 1966. Her bestemmes først (§ 9) at bygningsrådet skal søke samarbeid med andre offentlige myndigheter som har interesser innenfor rådets arbeidsfelt, og innhente nødvendige uttalelser fra slike myndigheter. Det er særskilt bestemt at bygningsmyndighetene skal søke samarbeid og innhente uttalelse fra offentlige myndigheter som er interessert i arbeidet med regionplan, generalplan og reguleringsplan (§§ 18, 4, 20.3 og 27.1).

Vegsjefen har på samme måte som andre rett til å legge frem eget forslag til reguleringsplan og kreve dette forslag behandlet i bygningsrådet og kommunestyret. Derimot har vegsjefen ingen rett til å legge frem reguleringsplan til stadfestelse mot kommunestyrets vilje. Departementet anså en slik særrett for en lokal faginstans som prinsipielt betenkelig, og syntes det måtte være nok at loven pålegger kommunen å ta reguleringsplaner opp til revisjon når forholdet tilsier det. I denne forbindelse

ble særskilt påpekt at fylkesmannen skal føre tilsyn med at reguleringsplanene virkelig blir tatt opp til revisjon når det er nødvendig.

Dersom en kommune nekter å etterkomme ønske fra vegsjefen om endringer i reguleringsplan av hensyn til veganlegg, bør saken søkes løst ved mellomkomst av fylkesmannen, eventuelt departementet (alt dette er omtalt i proposisjonen til ny bygningslov — Ot. prp. nr. 1/1964—65 s. 37).

For «viktige anlegg som hører under Staten eller en fylkeskommune», kan departementet pålegge en kommune å endre reguleringsplanen. Blir pålegget ikke etterkommet innen en fastsatt frist, kan departementet gi de bestemmelser det finner påkrevd (§ 29). Denne bestemmelse vil kunne anvendes både for motorveger, andre riksveger og viktige fylkesveger.

Når Kommunal- og Arbeidsdepartementet behandler spørsmål om stadfestelse av en reguleringsplan, kan departementet foreta de endringer i planen som finnes påkrevd. Dette må imidlertid ikke medføre at planen endres i hovedtrekkene (§ 27.5).

Den nye bygningsloven har en viktig bestemmelse om adkomstforhold i § 66. Her heter det at eiendommer bare kan deles eller bebygges dersom byggetomten enten er sikret lovlig adkomst til veg som er åpen for alminnelig ferdsel, eller ved tinglyst dokument eller lignende er sikret annen tilfredsstillende adkomst. Det er (i § 66) uttrykkelig bestemt at adkomst fra offentlig veg må være godkjent av vedkommende vegmyndighet, jfr. de bestemmelser jeg tidligere har vært inne på i forbindelse med adkomstspørsmålene.

Personalia

Ansettelse i Vegdirektoratet:

Kjell Sameien som kontorassistent.

Ansettelse i Vegadministrasjonen i fylkene:

Sogn og Fjordane: Olav Fosse som sekretær II.

Møre og Romsdal: Erling Rødven som jordskifte kandidat.

Sør-Trøndelag: Eli Tronsvang som kontorassistent.

Nord-Trøndelag: Per Sveinung Garnes som avdelingsingeniør I.

Våre nordiske kolleger

Dansk Vejtidskrift nr 1, 1966:

Referat af Aamtsvejsinspektørforeningens generalforsamling og årsmøde (forts. fra nr 12).

Dansk Vejtidskrift nr 2, 1966:

Harste, E.: Cementstabilisering.

Ravn, H. H.: Statens Vejlaboratoriums organisation, samarbejdet med de lokale vejadministrationers laboratorier og de krav, der bør stilles til disse.

Thagesen, B.: Sandækvivalentanalysen.

Svenska Vägforeningens Tidskrift nr 10, 1965:

Göransson, L. A. och Lund, S.: Essingeleden — trafikplats Midsommarkransen.

Segerström, G.: Godsflödet till en ny skogsindustri.

Westling, A.: Den svenska kontinenttrafiken med lastbil.

Staten bærer vanligvis utgiftene ved ekspropriasjon og innløsning i de tilfelle hvor en reguleringsplan er «tvangsendret» for gjennomføring av veg- og trafikkanlegg som hører under Staten.

Tilsvarende gjelder for fylket (§ 45).

Ellers vil det fortsatt være kommunen som skal bære utgiftene ved ekspropriasjon eller innløsning for trafikkformål, så lenge inngrepet skjer etter bygningsloven. Dette vil vel sannsynligvis føre til at kommunene fortsatt viser adskillig forsiktighet når det gjelder ekspropriasjon til veger som inngår i et større vegnett.

Men bygningsloven hindrer ikke Staten og/eller fylket i å ekspropriere grunn og rettigheter etter vegloven, også i byregulerte strøk. Forutsetningen er selvsagt at veganlegget er innpasset i den stadfestede reguleringsplan.

Hvor Stat eller fylke på denne måten anlegger, omlegger eller utvider veganlegg, kan Stat eller fylke kreve refusjon etter samme regler som bygningsloven fastsetter for kommuner. Disse regler går kort fortalt ut på at det offentliges utgifter til grunnerverv, ulempeserstatning og anleggsomkostninger kan kreves refundert innenfor nærmere angitte maksimalgrenser. Refusjonen skal imidlertid også være begrenset til den verdiøkning som anlegget fører med seg for de berørte eiendommer. Det er i bygningsloven uttrykkelig bestemt at utgifter til avkjørselsfri gjennomgangsveger ikke kan kreves refundert (§ 46 flg.). Utgifter til gjennomgangsveger med lokalavkjørsler og avkjørsler fra private eiendommer kan derimot kreves refundert innenfor lovens grenser.

Persson, B. O. E.: Fogar i betongbeläggningar VI.

Nyström, R.: Bro över Torne älv vid Övertorneå.

Svenska Vägforeningens Tidskrift nr 1, 1966:

Väganslagen i statsverkspropositionen.

Schill, G.: Vägbyggnadsverksamheten i Stockholms län 1958—66.

Eriksson, T.: Studier i kommunikationsteknik i USA.

Persson, H.: Reparation av Hjulstabilen.

Brinck, C. E.: Axeltrycks ekvivalens.

Rothelius, B.: Bensinstationerna i dagens samhälle.

Rundskriv fra Vegdirektoratet.

Nr 19 VK. 12. april 1966 til fylkesmennene, vegsjefene, politimestrene samt Oslo og Bergen kommuner ang. utilsiktet tenning av elektriske tennere gjennom radioenergi.

Nr 20 Ak. 14. april 1966 til vegsjefene ang. entreprenørarbeider. Regler for regulering av kontraktsum som følge av lønnsendringer.

Nr 21 Pk. 22. april 1966 til vegsjefene ang. regulering av godtgjørelse for kontorhold i egen leilighet til oppsynsmenn i vegvesenet.

Nr 22 Pk. 25. april 1966 til vegsjefene ang. installasjon av tjenestetelefon. Refusjon av lånebidraget til Telegrafverket.

Nr 23 Jur. 30. april 1966 til vegsjefene ang. skjønnslovens §§ 53 og 54.

Nr 16 M 1. april 1966 til Statens bilsakkyndige. Godkjenning av Electrolux kjøleskap, type LM 10 for bruk i campingvogner.

Nr 17 M 5. april 1966 til Statens bilsakkyndige. Nødutgangsvindu i rute- og turvogner. A/S Mjøndalen Gummivarefabrik.

Inndratte førerkort 1965

Etterfølgende tabell viser inndratte førerkort for motorvogn i 1965 fordelt etter førernes alder og inndragningstid.

Tabellen er utarbeidet på grunnlag av innsendte meldinger fra politikamrene i 1965.

Meldinger mottatt i 1965, men som angikk inndragninger i tidligere år, er tatt med i tabellen for 1965. På den annen side vil meldinger som mottas i inne-

værende år, men som angår inndragninger i tidligere år, bli tatt med i tabellen for 1966.

I tilknytning til tabellen for 1965 har en til sammenligning ført opp sumtallene for inndratte førerkort i årene 1962—64.

Pr 31. desember 1965 var det i Vegdirektoratets register over inndratte førerkort registrert 7851 personer mot 7479 året før.

B. K. N.

Førerens alder	Inndragningstid								Sum
	T. o. m. 12 mnd.	13—24 mnd.	25—36 mnd.	37—48 mnd.	49—60 mnd.	Mer enn 60 mnd.	For alltid	Midler- tidig	
16 år	16	3							19
17 „	39	15	1						55
18 „	63	32	5		1		1	2	104
19 „	130	86	12		5		4	2	239
20 „	100	107	12	1	1		4	6	231
21—25 år	243	435	54	1	8	1	51	20	813
26—35 „	154	486	54	8	25	1	81	16	825
36—45 „	64	318	49	9	21		74	20	555
46—55 „	36	193	37	4	17		44	16	347
56—65 „	19	85	9	2	3		13	11	142
66—75 „		12	2				4	7	25
Eldre enn 75 år							1	1	2
Sum 1965	864	1772	235	25	81	2	277	101	3357
Sum 1964	839	1678	309	41	54	3	252	59	3235
Sum 1963	617	1375	268	20	52	4	225	85	2646
Sum 1962	558	1357	207	22	57	1	206	53	2461

Utgifter til anlegg og vegvedlikehold 1965

Oversikt fra 11 fylker. Utgiftene fordelt på kostnadsarter samt vegsentralens andel av maskinutgiftene

Nedenstående tabeller gir en oversikt over interne utgifter til anlegg og vedlikehold av veger. Oversikten er utarbeidet på grunnlag av innsendte kontokort for 11 fylker med ny regnskapsordning, og viser samlede anleggs- og vedlikeholdskostnader med fordeling på riksvegvedlikehold, riksveganlegg, fylkesvegvedlikehold og fylkesveganlegg og alle grupper spesifisert for hvert fylke. Kostnadene er videre oppdelt i utgifter til entreprenørarbeide, lønn, maskinleie, materialer og oppsyn m. v. og dessuten (vedkommende anlegg) også eiendomsutgifter.

Av samlede kostnader utgjør arbeide i egen regi 83,4 % som igjen fordeler seg med 24,8 % til lønn, 42,6 % til maskinleie, 28 % til materialer og 4,6 % til oppsyn m. v.

Lønn til vegsentralenes maskinførere og sjåførere. 30,8 mill. kroner, inngår i «Maskinleie m. v.» og arbeidsgivers andel av trygdepremie, 7,8 mill. kroner,

inngår i «Oppsyn m. v.». Overføres disse poster til «Lønn» vil vegvesenets totale lønnskostnader utgjøre 149 mill. kroner og 33,5 % av de samlede kostnader. Maskinleien vil da reduseres til 158,8 mill. kroner og 35,7 % og Oppsyn m. v. til 12,6 mill. kroner og 2,8 %.

Maskinleien inkluderer leie av maskiner både fra private og vegsentralen, men kostnader til anleggenes og vedlikeholdets egne maskiner blir registrert under lønn og materialer. Av den totale maskinleie er vegsentralens andel en tredjepart, mens resten, ca 126 mill. kroner er leie av privateide biler og maskiner. Hvis en ser utgiftene til entreprenørarbeide og maskinleie for fremmede maskiner under ett, utgjør disse ca 201 mill. kroner (ca 38 %) av de 11 fylkers totale utgifter. Ved sammenligning mellom tidligere utarbeidet oversikt for 9 fylker for 1964 og oversikten for 1965 viser den prosentvise fordeling av de totale utgifter små endringer.

Riksvogvedlikehold

Fylke	Utgifter internt regnskap	Herav				Utg. ekskl. entrepr. og eiendoms- inngrep	Herav								Vegsentralens andel		Antall regn- skaps- enheter
		Entreprer- nører	%	Eiendoms- inngrep	%		Lønn	%	Maskin- leie m.v.	%	Materialer m.v.	%	Oppsyn m.v.	%	Maskin- leie	%	
Akershus	18 506 134	1 325 272	7,1	—	—	17 180 862	3 820 964	22,2	7 646 659	44,5	5 012 274	29,1	700 965	4,2	3 974 112	52,0	12
Hedmark	17 345 472	444 716	2,6	—	—	16 900 756	3 941 444	23,3	8 519 489	50,4	3 520 665	20,8	919 158	5,5	2 409 990	28,3	21
Oppland	19 094 240	154 994	0,8	—	—	18 939 246	5 183 039	27,4	11 537 344	60,9	1 125 076	5,9	1 093 787	5,8	6 425 074	55,7	18
Vestfold	9 372 383	1 707 146	18,2	—	—	7 665 237	1 433 372	18,7	3 753 596	49,0	2 162 083	28,2	311 186	4,1	1 815 217	48,3	11
Aust-Agder	10 908 998	86 096	0,8	—	—	10 822 902	2 274 687	21,0	3 512 181	32,4	4 590 680	42,5	445 354	4,1	1 833 789	52,2	9
Vest-Agder	10 040 170	188 197	1,8	—	—	9 851 973	2 668 759	27,1	3 851 195	39,1	2 877 821	29,2	454 198	4,6	2 087 449	54,2	13
Rogaland	13 187 345	395 639	3,0	—	—	12 791 706	3 258 328	25,5	5 230 836	40,9	3 917 779	30,6	384 763	3,0	2 817 814	53,8	14
Møre og Romsdal	16 931 183	714 439	4,2	—	—	16 216 744	3 130 333	19,3	8 825 380	54,4	3 545 485	21,9	715 546	4,4	3 961 054	44,9	24
Sør-Trøndelag . .	16 803 345	83 220	0,5	—	—	16 720 125	3 498 342	20,9	7 202 740	43,1	5 263 345	31,5	755 698	4,5	3 203 585	44,5	18
Nord-Trøndelag	17 048 270	58 253	0,3	—	—	16 990 017	3 042 061	17,9	8 897 728	52,4	4 489 238	26,4	560 990	3,3	2 588 903	29,0	11
Nordland*)	10 885 941	603 251	5,5	—	—	10 282 690	1 796 061	17,5	3 929 210	38,2	4 229 657	41,1	327 762	3,2	2 585 019	65,8	11
Sum	160 128 481	5 766 223	3,6			154 362 258	34 047 390	22,1	72 911 358	47,2	40 734 103	26,4	6 669 407	4,3	33 702 006	46,2	162

Riksveganlegg

Akershus	43 622 193	31 329 178	71,9	2 765 316	6,3	9 527 699	2 250 000	23,7	3 087 023	32,4	3 769 828	39,5	420 848	4,4	942 195	30,5	19
Hedmark	22 155 774	8 236 466	37,2	599 782	2,7	13 319 526	3 319 638	24,9	5 740 107	43,1	3 319 435	24,9	940 346	7,1	1 508 351	26,3	17
Oppland	19 995 733	3 522 659	17,6	1 810 358	9,1	14 662 716	3 595 023	24,5	6 418 577	43,8	3 777 859	25,8	871 257	5,9	1 626 023	25,3	39
Vestfold	10 951 654	1 534 046	14,0	789 858	7,2	8 627 750	1 498 049	17,4	4 266 639	49,5	2 571 603	29,8	291 459	3,3	1 434 172	33,6	21
Aust-Agder	16 692 125	1 458 214	8,7	562 245	3,4	14 671 666	4 293 234	29,3	3 966 552	27,0	5 782 463	39,4	629 417	4,3	297 348	7,5	25
Vest-Agder	18 135 774	1 125 764	6,2	1 208 361	6,7	15 801 649	4 305 242	27,2	5 341 589	33,8	5 386 397	34,1	768 421	4,9	1 530 039	28,6	23
Rogaland	18 525 813	3 016 376	16,2	1 334 226	7,2	14 175 211	3 491 217	24,7	5 869 823	41,4	4 028 570	28,4	785 601	5,5	1 623 244	27,6	32
Møre og Romsdal	30 455 656	2 675 944	8,8	1 921 814	6,3	25 857 898	6 139 261	23,7	9 897 202	38,3	8 687 489	33,6	1 133 946	4,4	2 668 590	27,0	60
Sør-Trøndelag . .	14 909 655	1 119 190	7,5	1 371 852	9,2	12 418 613	3 653 283	29,4	5 092 989	41,0	3 018 590	24,3	653 751	5,3	863 233	16,9	24
Nord-Trøndelag	21 834 468	2 137 061	9,8	729 350	3,3	18 968 057	4 341 042	22,9	8 270 758	43,6	5 667 582	29,9	688 675	3,6	1 337 865	16,2	36
Nordland*)	30 109 165	4 648 323	15,4	318 499	1,1	25 142 343	6 510 017	25,9	12 429 673	49,4	5 245 524	20,9	957 129	3,8	5 068 591	40,7	35
Sum	247 388 010	60 893 221	24,6	13 411 661	5,4	173 173 128	43 396 006	25,1	70 380 932	40,6	51 255 340	29,6	8 140 850	4,7	18 899 651	26,9	331

Fylkesvegvedlikehold

Fylke	Utgifter internt regnskap	Herav				Utg. ekskl. entrepr. og eiendoms-inngrep	Herav								Vegsentralens andel		Antall regnskapsenheter
		Entreprenører	%	Eiendoms-inngrep	%		Lønn	%	Maskin-leie m.v.	%	Materialer m.v.	%	Oppsyn m.v.	%	Maskin-leie	%	
Akershus	5 355 205	813 424	15,2	—	—	4 541 781	659 065	14,6	1 819 994	40,0	1 890 577	41,6	1 721 45	3,8	604 565	33,2	15
Hedmark	10 417 394	3 559	—	—	—	10 420 953	3 598 536	34,5	3 801 521	36,5	2 384 033	22,9	636 863	6,1	534 076	14,0	16
Oppland	12 368 066	55 183	0,4	—	—	12 312 883	3 224 135	26,2	5 144 361	41,8	3 270 670	26,5	673 717	5,5	1 606 093	31,2	12
Vestfold	4 810 650	273 746	5,7	—	—	4 536 904	906 879	20,0	2 452 784	54,1	992 896	21,9	184 345	4,0	921 377	37,6	6
Aust-Agder	3 788 885	2 206	0,1	—	—	3 786 679	1 371 991	36,2	1 494 792	39,5	735 418	19,4	184 478	4,9	538 504	36,0	9
Vest-Agder	7 680 629	599 594	7,8	—	—	7 081 035	2 480 451	35,1	2 153 161	30,4	2 083 927	29,4	363 496	5,1	494 830	23,0	13
Rogaland	7 490 226	22 176	0,3	—	—	7 468 050	2 048 032	27,5	2 572 041	34,4	2 444 899	32,7	403 078	5,4	1 143 811	44,4	9
Møre og Romsdal	7 170 084	70 805	1,0	—	—	7 099 279	1 523 607	21,5	3 001 058	42,3	2 297 732	32,3	276 882	3,9	794 131	26,5	16
Sør-Trøndelag . .	8 553 388	158 200	1,8	—	—	8 395 188	2 603 624	31,0	3 922 454	46,7	1 410 122	16,8	458 988	5,5	1 083 306	27,6	15
Nord-Trøndelag	8 191 740	11 182	0,1	—	—	8 180 558	1 736 565	21,2	3 386 516	41,4	2 800 449	34,3	257 028	3,1	696 688	20,6	10
Nordland*)	5 755 356	—	—	—	—	5 755 356	1 388 834	24,1	2 933 675	51,0	1 178 090	20,5	254 757	4,4	843 437	28,8	12
Sum	81 581 623	2 002 957	2,5			79 578 666	21 541 719	27,1	32 682 357	41,1	21 488 813	27,0	3 865 777	4,8	9 260 818	28,3	133

Fylkesveganlegg

Akershus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hedmark	2 466 695	979 542	39,7	—	—	1 487 153	364 501	24,5	491 479	33,0	539 873	36,3	91 300	6,2	9 270	1,9	25
Oppland	1 799 657	252 595	14,0	—	—	1 547 062	431 707	27,9	495 815	32,0	544 853	35,3	74 687	4,8	102 436	20,7	24
Vestfold	1 490 616	183 821	12,3	54 984	3,7	1 251 811	197 240	15,8	722 134	57,6	293 687	23,5	38 750	3,1	99 574	13,8	15
Aust-Agder	4 220 277	1 783 772	42,2	—	—	2 436 505	799 492	32,8	768 880	31,6	733 225	30,1	134 908	5,5	119 868	15,6	64
Vest-Agder	3 668 954	645 261	17,6	—	—	3 023 693	1 227 332	40,5	779 803	25,8	837 035	27,8	179 523	5,9	164 134	21,0	50
Rogaland	8 204 894	1 351 158	16,5	—	—	6 853 736	1 776 001	25,9	2 224 214	32,4	2 499 407	36,5	354 114	5,2	357 820	16,1	101
Møre og Romsdal	9 230 938	1 034 466	11,2	—	—	8 196 472	2 487 541	30,3	3 299 946	40,3	2 048 447	25,0	360 538	4,4	440 299	13,3	39
Sør-Trøndelag . .	3 866 430	—	—	—	—	3 866 430	1 369 538	35,4	1 226 971	31,7	1 107 650	28,6	162 271	4,3	314 261	25,6	8
Nord-Trøndelag	3 045 125	241 574	7,9	—	—	2 803 551	790 064	28,2	1 310 263	46,7	601 379	21,5	101 845	3,6	56 656	4,3	28
Nordland*)	6 678 690	142 106	2,1	—	—	6 536 584	2 019 769	30,9	2 363 329	36,2	1 901 819	29,1	251 667	3,8	472 987	20,0	47
Sum	44 672 276	6 614 295	14,8	54 984	0,1	38 002 997	11 463 185	30,2	13 682 834	36,0	11 107 375	29,2	1 749 603	4,6	2 137 305	15,6	401

Samlet

Akershus	67 483 532	33 467 874	49,6	2 765 316	4,1	31 250 342	6 730 029	21,5	12 553 676	42,0	10 672 679	34,2	1 293 958	4,1	5 520 872	43,9	46
Hedmark	52 385 335	9 657 165	18,4	599 782	1,2	42 128 388	11 224 119	26,7	18 552 596	44,0	9 764 006	23,2	2 587 667	6,1	4 461 687	24,0	79
Oppland	33 257 696	3 985 431	7,5	1 810 358	3,4	47 461 907	12 433 904	26,2	23 596 097	49,7	8 718 458	18,4	2 713 448	5,7	9 759 626	41,3	93
Vestfold	26 625 303	3 698 759	13,8	844 842	3,2	22 081 702	4 035 540	18,3	11 200 153	50,7	6 020 269	27,3	825 740	3,7	4 270 340	38,1	53
Aust-Agder	35 610 285	3 330 288	9,4	562 245	1,6	31 717 752	8 739 404	27,6	9 742 405	30,7	11 841 786	37,3	1 394 157	4,4	2 789 509	28,6	107
Vest-Agder	39 525 527	2 558 816	6,5	1 208 361	3,1	35 758 350	10 681 784	29,9	12 125 748	33,9	11 185 180	31,3	1 765 638	4,9	4 276 452	35,2	99
Rogaland	47 408 278	4 785 349	10,1	1 334 226	2,8	41 288 703	10 573 578	25,6	15 896 914	38,5	12 890 655	31,2	1 927 556	4,7	5 942 689	37,4	156
Møre og Romsdal	63 787 861	4 495 654	7,0	1 921 814	3,0	57 370 393	13 280 742	23,1	25 023 586	43,6	16 579 153	28,9	2 486 912	4,4	7 864 074	31,4	139
Sør-Trøndelag . .	44 137 818	1 365 610	3,1	1 371 852	3,1	41 400 356	11 124 787	26,9	17 445 154	42,1	10 799 707	26,1	2 030 708	4,9	5 464 385	31,3	65
Nord-Trøndelag	50 119 603	2 448 070	4,9	729 350	1,5	46 942 183	9 909 732	21,1	21 865 265	46,6	13 558 648	28,9	1 608 538	3,4	4 680 112	21,4	85
Nordland*)	53 429 152	5 393 680	10,1	318 499	0,6	47 716 973	11 714 681	24,6	21 655 887	45,4	12 555 090	26,3	1 791 315	3,7	8 970 034	41,4	105
Sum	533 770 390	75 186 696	14,1	13 466 645	2,5	445 117 049	110 448 300	24,8	189 657 481	42,6	124 585 631	28,0	20 425 637	4,6	63 999 780	33,7	1027